

blevet beriget under stikord som kapitalisme og pengeøkonomi, foldudbytte og agrarstruktur. Til de kongerigske bønders forsvar, som unægtelig sættes i skygge af den dynamiske bondekaptalisme navnlig i Vestslesvig, Poulsen afdækker, må det siges, at sammenligningen næppe er rimelig. Poulsen er selv inde på herskabsforholdets betydning, og skal der sammenlignes, må det blive med semiadelige kapitalister som Niels Clementsen eller borgerlige storkøbmænd. 1500-tallets Danmark haltede næppe generelt efter hertugdømmerne, selv om vore fæstebønder første en mere undertrykt tilværelse end Poulsens bondekaptalister.

Mikael Venge

KARL NIELSEN: Vor mand og råd. Bjørn Andersen til Stenalt, Bjørnsholm og Vår 1532-1583. Viborg, Landsarkivet for Nørrejylland, 1991. 192 sider, 294 kr.

Dette sympatiske portræt af rigsråd Bjørn Andersen er inspireret af en lokal interesse for Vitskøl kloster, som Bjørn Andersen erhvervede ved et mageskifte 1573 og omdøbte til Bjørnsholm. Året før var han blevet lensmand på Ålborghus, og det sidste tiår af hans liv kom derved til at tilhøre Himmerlands historie.

Biografien er dog ikke blot lokalhistorie. Som historisk skikkelse var Bjørn Andersen centralt placeret, og hans politiske karriere falder sammen med den danske adels »gyldne« perioder. Karakteristisk for det snævre oligarki, der styrede Danmark under adelsvælden, er hans nære slægtskab med fire kanslere på rad. Han var gift med en niece af Johan Friis, sætter til Niels Kås, svoger til Christian Friis og morfader til den yngre Christian Friis (Kragerup).

Materialet om Bjørn Andersens person er i og for sig spinkelt, eftersom hans arkiv er tabt. I stedet har Karl Nielsen valgt at skrive et generelt portræt af en lensmand og politiker fra renæssancen, en opgave, han løser med stor dygtighed og indsigt. Med Svend Gissel og Frede P. Jensen som de sikre guider er et vældigt utrykt og trykt kildemateriale gennemløjet. Grundigheden har givet gevinster såsom de mankehår, bønderne ved Simsted å ydede i landgilde, foruden en række mere markante bidrag om øksnehandel, møntproblemer, bondeskatter og mageskifter. Karl Nielsen har ikke blot præsteret et portræt af en lensmand, men i virkeligheden af hele Frederik II's tidsalder.

Mikael Venge

KONRAD REPGEN (Hgb.): Das Herrscherbild im 17. Jahrhundert. Schriftenreihe der Vereinigung zur Erforschung der Neueren Geschichte, 19. Münster, Aschendorff Verlag, 1991. VIII + 118 s. 45,- DM.

Ideologiske tendenser og politiske magtforhold i en given tidsalder afspejles almindeligvis med stor præcision i den eller de herskendes selvopfattelse og i de beherskedes opfattelse af herskerrollen. Denne dobbelte synsvinkel er indeholdt i begrebet »Herrscherbild«, som det anvendes i det foreliggende bind.

Det tyske historiker Stephan Skalweit offentliggjorde i 1957 en banebrydende afhandling, hvori han for første gang gjorde det 17. århundredes herskerbillede på tysk grund til genstand for en systematisk undersøgelse. Denne afhandling blev i de følgende tiår retningsgivende, og nærværende lille bog ligger også i forlængelse